

„Tausendmal Dank! / Tisíceré díky!“ (Antonín Dvořák Emilu Krausemu)

JARMILA TAUEROVÁ

Dosud neznámý dopis Antonína Dvořáka, který napsal skladatel v Berlíně 19. listopadu 1884 Emilu Krausemu do Hamburku, zakoupilo Národní muzeum – České muzeum hudby v roce 2008.¹ Koupě od hamburského antikvariátu Halkyone² se uskutečnila za finančního příspěví Ministerstva kultury ČR. Podle sdělení prodávajícího pochází dopis z majetku hamburského skladatele Heinricha Sthamera (1885–1955), který byl adresátovým žákem.³

Adresát dopisu, v české dvořákovské literatuře pouze ojediněle zmíněný a zřejmě i německé muzikologické literatuře doposud méně známý hudebník a kritik Emil Krause (30. 7. 1840 – 5. 9. 1916), byl celoživotně spjatý s rodným Hamburkem. Po návratu ze studia na konzervatoři v Lipsku zde působil jako klavírní pedagog, teoretik a skladatel.⁴ Průběhem času se stal členem Philharmonische Gesellschaft a v letech 1864–1907 kritikem časopisu Hamburger Fremdenblatt. Jako nepochybně významná a vlivná osobnost hamburského hudebního života⁵ měl Krause možnost sledovat a reflektovat provádění Dvořákových skladeb v Hamburku od samého počátku i systematicky.⁶ Z jeho zůstalosti, uložené ve Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg, je však k dispozici pouhé torzo, které žádné další konkrétní materiály se vztahem k Antonínu Dvořákovi neobsahuje.⁷

1) NM-ČMH-MAD, č. př. 8/2008, inv. č. 8668.

2) www.halkyone.de [cit. 2011-07-21]

3) HELZEL, Gerhard: *Sthamer Heinrich*, in: Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik, Personenteil 15, Bärenreiter-Metzler, Kassel etc. 2006, s. 1457–1458.

4) Základní informace viz RIEMANN, Hugo: *Musik Lexikon*, Personenteil, B. Schott's Söhne, Mainz 1959, s. 961; další zmínky též DÖMLING, Wolfgang: *Josef Bohuslav Foerster v Hamburku*, in: Josef Bohuslav Foerster na prahu 21. století, sborník z Mezinárodního symposia, Praha 2010, s. 35–36. Domněnka W. Dömlinga, že hudebník Emil Krause byl také senátorem, je zřejmě mylná, jedná se o záměnu s mladším jmenovcem (1870–1943).

5) Viz DÖMLING, op. cit. v pozn. 4, s. 36.

6) Poprvé zazněla Dvořáková hudba v Hamburku v lednu a únoru 1879: jednalo se o výběr ze *Slovanských tanců* pro orchestr, viz BURGHÄUSER, Jarmil: *Antonín Dvořák. Thematický katalog*, Bärenreiter Editio Supraphon, Praha 1996, s. 576 (dále Burghäuser TK).

7) Podle sdělení Dr. Jürgen Neubachera, vedoucího oddělení Historische Bestände, Referat Musikhandschriften und -drucke, byl archiv po 2. světové válce odvezen do bývalého Sovětského svazu. V roce 1991 byla část materiálů vrácena. V případě Krauseho zůstalosti však byly zpět získány pouze tři archivní krabice. Údajně se nedochovala ani žádná Krauseho podobizna či fotografie.

Krauseho zájmu o Dvořákovu dílo si zatím všiml pouze Otakar Šourek. V souvislosti s hamburským uvedením skladatelovy *Symfonie d moll*, op. 70 pod taktovkou Hanse von Bülow (20. 11. 1889) cituje ve své monografii několik výňatků z Krauseho nadšené kritiky: „[symfonie] jest přímo překrásná [...] a byla přijata se senačním nadšením, které po celý večer ani v nejmenším neochablo [...] něco ve zvukovém dojmu krásnějšího [než závěr 2. věty] dosud Dvořák nenapsal.“⁸

Ze vzájemného kontaktu obou osobností byly doposud známy pouze dva dopisy. V prvním, z roku 1887, reaguje Dvořák na Krauseho žádost o zaslání několika skladeb k recenzování. Je překvapen, že Krause dosud neobdržel kantátu *Stabat mater*, která vyšla v Simrockově nakladatelství již roku 1881 („vielleicht haben Sie es schon, oder hat es Simrock nicht geschickt?“).⁹ S odvoláním na svůj předchozí list pak Dvořák kritika ujišťuje o dodání výtisku právě publikovaného oratoria *Svatá Ludmila* i kantáty *Svatební košile*, vydané Novellem v roce 1885.¹⁰ Odpověď Krauseho je neznámá. Druhý dosud známý list poslal naopak skladateli Krause (1903) a odvolal se v něm na dřívější vzájemné kontakty: „Sie dürfen sich meiner aus früherer Zeit noch erinnern können.“¹¹ Žádá v něm o zaslání *Requiem* (tisk Novello 1891), o němž mnoho četl a slyšel a které by rád recenzoval. Vzhledem ke skladatelovu úmrtí na jaře roku 1904 však mohl být i dopisem posledním – Dvořáková reakce není známa.

Svědectví o jejich stycích a Krauseho pozitivním vztahu ke Dvořákovu dílu tak nacházíme především ve skladatelových zmínkách v dopisech jiným pisatelům nebo jejich odpovědích. Na existenci Emila Krauseho upozornil Dvořáka všestranný hudebník Jan Ludevít Procházka začátkem roku 1880.¹² V dopise z Hamburku zaslal skladateli nejen jeho adresu, ale přímo ho vyzval, aby mu napsal: „Kritik Emil Krause je roztomilý muž a interessuje se pro Vás nesmírně, rád by s Vámi vstoupil do nějakého spojení. Snad byste mu napsal pár řádek laskavých?“¹³ V textu zmínil také přiloženou Krauseho recenzi

8) ŠOUREK, Otakar: *Život a dílo Antonína Dvořáka*, díl 2., vydání 1., Praha 1917, s. 205.

9) *Antonín Dvořák. Korespondence a dokumenty* (dále ADKD), ed. Milan Kuna a kol., sv. 1–10, Editio Supraphon / Editio Bärenreiter, Praha 1987–2004; Dvořák Krausemu, Praha, 18. 4. 1887, ADKD 2, s. 242 (originál neznámý).

10) Tamtéž, ADKD 2, s. 242: „wird Ihnen von London aus, wie ich geschrieben habe, von dem Verleger Novello u. Ewer verabfolgt.“

11) Krause Dvořákovi, Hamburk, 29. 1. 1903, ADKD 8, s. 259 (NM-ČMH-MAD, S 76/787).

12) Pedagog, organizátor, skladatel a klavírista J. L. Procházka (1837–1888), viz www.ceskyhudebnislovnik.cz [cit. 2011-07-26]. Dvořákovi byl nakloněn již před odchodem do Německa. V letech 1879–1888 pobýval převážně v Hamburku, kde se aktivně podílel také na provedení několika mistrových komorních skladeb. Viz VOJTEŠKOVÁ, Jana: *Umělecké kontakty Jana Ludevíta Procházky*, in: Musicalia, roč. 3 (2011), č. 1–2, s. 85–101.

13) Procházka Dvořákovi, Hamburk, 9. 1. 1880, ADKD 5, s. 220–221 (NM-ČMH-MAD S 76/612).

Joseph Hellmesberger senior
Světlotisk / Phototypy,
nedatováno / undated
Gesellschaft der Musikfreunde Wien

na *Smyčcový kvartet Es dur*, op. 51, který zazněl v Hamburku 7. 1. 1880.¹⁴ Dvořák ve své odpovědi Procházkovi z 15. 1. 1880 za přiložený referát poděkoval a kromě zmínky o dalších dvou došlých recenzích do Hamburku vzkázal: „Panu Krauseovi prosím vyříd'te můj srdečný dík, že mu budu psát co nejdříve.“¹⁵

K navázání písemného kontaktu mezi oběma osobnostmi mohlo tedy dojít už během roku 1880. Četnost vzájemné korespondence patrně v průběhu let kolísala, a to jak v návaznosti na provádění Dvořákových skladeb v Hamburku,¹⁶ tak i v souvislosti s Krauseho zájmem o recenzování různých mistrových kompozic.¹⁷ To je ostatně patrné z druhého citovaného dopisu. Osobní setkání není doloženo, ale ani zcela vyloučeno.¹⁸

O šest let později přiložil Dvořák do dopisu Fritzi Simrockovi dnes nezvěstný „Zettel“ od Emila Krauseho. Nakladatele zároveň žádal, aby kritikovi přání, které se patrně týkalo zaslání recenzního výtisku blíže neurčené skladby, vyhověl.¹⁹

Přímý dotaz na Emila Krauseho je obsažen v Dvořákově dopise Josefu Bohuslavu Foerstrovi,²⁰ psaném začátkem listopadu 1894 z New Yorku: „A což pan Krause? [...] dost často [mi] dopisoval, ale nevím, jestli ještě píše.“²¹ Odpovědi se však skladatel dočkal pravděpodobně až koncem února následujícího roku, ale vyloučit nelze ani březen. Jednalo se už o třetí Foersterův dopis z této doby. Dva předchozí, z nichž zejména první mohl obsahovat požadované informace o Krausem, se ztratily, což nebylo tehdy nic neobvyklého.²²

Obsah nově zakoupeného skladatelova dopisu z 19. 11. 1884 se týká *Smyčcového kvarteta C dur*, op. 61. Dvořák v něm Emilu Krausemu děkuje za pozitivní kritiku tohoto díla, provedeného v Hamburku 12. 11. téhož roku.²³ Krauseho ocenění mělo pro Dvořáka

14) Přiložená kritika se nedochovala. Burghauser TK, s. 581.

15) Dvořák Procházkovi, Praha, 15. 1. 1880, ADKD 1, s. 196–197, kde je citován podle ŠOUREK, Otakar: *Antonín Dvořák přítelům doma*, Praha-Brno 1941, s. 239. Originál dopisu získalo NM-ČMH jako část Morawetzovy sbírky, viz VOJTĚŠKOVÁ, op. cit. v pozn. 12. Další pochvalné kritiky zmiňuje napsali Ludwig Meinardus (Hamburgischer Correspondent) a August Ferdinand Riccius (Hamburger Nachrichten). Dvořák se v tomto dopise zmiňuje, že je právě obdržel. Ve skladatelově pozůstalosti se však nedochovaly. V ADKD je v poznámce k tomuto dopisu chybně uvedeno, že začátkem ledna byl v Hamburku proveden Dvořákov *Smyčcový kvartet a moll*, op. 16.

16) Viz Burghauser TK, s. 582–759.

17) V torzu Krauseho pozůstalosti se dochoval obsáhlý, ručně psaný soupis jeho soukromé hudební knihovny (ca 600 položek) Podle Dr. J. Neubachera obsahuje i záznamy o výtiscích skladeb A. Dvořáka – konkrétní tituly ani jejich počet však nebylo možné zjistit.

18) Antonín Dvořák navštívil Hamburk poprvé roku 1863 jako člen Komzákovy kapely. Po druhé zde v rámci krátkého pobytu před odjezdem do USA navštívil 18. 10. 1894 J. B. Foerstra. Dosud se nepodařilo prokázat možnou Dvořákovu účast na hamburském provedení jeho opery *Šelma sedák* 3. 1. 1883, viz Burghauser TK, s. 596.

19) Dvořák Simrockovi, Praha, 1. 10. 1886, ADKD 2, s. 181–182; není vyloučeno, že se mohlo jednat o *Stabat mater* – viz Dvořák Krausemu, 18. 4. 1887, ADKD 2, s. 242.

20) J. B. Foerster pobýval v Hamburku v letech 1894–1903, viz DÖMLING, op. cit. v pozn. 4, s. 35.

21) Dvořák Foerstrovi, New York, 7. 11. 1894, ADKD 3, s. 311–312. V Hamburku měl Dvořák pochopitelně i další známé, které v dopise zmiňuje nebo se na ně ptá: A. Merthke, dirigent Cäcilienverein Orchester, Dr. Ferdinand Pfohl, od r. 1892 referent Hamburger Nachrichten, nebo varhaník Carl F. Ambrust.

22) Foerster Dvořákov, Hamburk, 18. 2. 1895, ADKD 7, s. 354–355. Tehdy byl v Hamburku právě proveden Dvořákov *Smyčcový kvartet F dur*, op. 96, který Foerster recenzoval.

23) Burghauser TK, s. 607; jako interpreti jsou uvedeni Marwege, Schmall, Oberdörfler a Klietz.

mimořádný význam. Recenze, publikovaná dva dny po koncertě,²⁴ vyvolala ve skladateli silnou emocionální reakci a hořké vzpomínky na události, které se v souvislosti s tímto kvartetem odehrály před několika lety. Týkaly se jak podle skladatelova mínění negativní reakce kritiky na první provedení díla, tak tvrdého odmítnutí skladby jejím objednatel, Josephem Hellmesbergerem. A jestliže reakce kritiky na premiéru realizovanou kvartetem Josepha Joachima²⁵ v Berlíně 2. 11. 1882 byla pro Dvořáka velkým zklamáním, roztržka s Hellmesbergerem ho zasáhla ještě hlouběji.

Smyčcový kvartet C dur, op. 61, v pořadí již jedenácté Dvořákově kvartetní dílo, vznikl na přání významného rakouského houslisty a primária vlastního kvarteta Josepha Hellmesbergera st. (1828–1893).²⁶ Tento umělec byl svědkem úspěchů Dvořákových skladeb, které se začaly ve Vídni hrát od roku 1879.²⁷ V souvislosti s pozitivním vídeňským přijetím skladatelova *Smyčcového sextetu A dur*, op. 48 provedeného Hellmesbergerovým kvartetem 31. března 1881²⁸ požádal houslista přítomného autora o zkomponování nového díla přímo pro jeho soubor.²⁹ Svědectví o této umělecké zakázce je obsaženo v jediném dochovaném Hellmesbergerově dopise skladateli z 29. září 1881. Houslista v něm připomíná Dvořákovu jeho slib. Vzhledem k nutnosti upřesnit program nadcházející sezóny, v níž by vídeňskému publiku „ein neues Meisterwerk unseres hochverehrten Freundes Dvořák“³⁰ rád předvedl, žádá naléhavě o co možná nejrychlejší zaslání díla. Dvořáka, který v té době intenzivně pracoval na opeře *Dimitrij*, Hellmesbergerův zájem o nové dílo velice potěšil. Ujistil ho o své vděčnosti s tím, že na skladbě bude pracovat „mit aller Lust, mit allem meinen Können und Wissen“.³¹ Dopoledne bude věnovat opeře, odpoledne kvartetu. Čas na zkomponování kvarteta odhadl na pět až šest týdnů.

O práci na novém komorním díle pro Hellmesbergera se skladatel zmínil také ve dvou

24) [Hamburger] Fremdenblatt Nr. 268, Jahrgang 58, 1884, 14. 11. Za laskavé dohledání data kritiky a zaslání její kopie děkuji Dr. J. Neubacherovi.

25) Joseph Joachim (1831–1907) na sebe upozornil již jako zázračné dítě, později se stal významným houslistou, pedagogem, skladatelem i dirigentem. Po roce 1869 žil v Berlíně a udržoval přátelské kontakty s mnoha hudebníky. Založil stejnojmenné kvarteto, které náleželo k evropsky proslulým tělesům konce 19. století. Viz např. BORCHARD, Beatrix: *Joachim Joseph*, in: The New Grove. Dictionary of Music and Musicians, sv. 13, Macmillan Publishers Limited, London 2001, s. 125–127; BORCHARD, Beatrix: *Joachim Joseph*, in: Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik, Personenteil 9, Bärenreiter-Metzler, Kassel etc. 2003, s. 1061–1066 aj. Dvořák věnoval Joachimovi svůj *Koncert pro housle a orchestr a moll*, op. 53. Burghauser TK, str. 595.

26) Joseph Hellmesberger, st., pedagog na vídeňské konzervatoři, umělecký ředitel i dirigent Gesellschaft der Musikfreunde. V letech 1849–1887 založil a vedl stejnojmenné kvarteto. Viz např. EVIDOM, Richard: *Hellmesberger Joseph*, in: The New Grove. Dictionary of Music and Musicians, sv. 11, Macmillan Publishers Limited, London 2000, s. 350; LINHARDT, Marion: *Hellmesberger Familie*, in: Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik, Personenteil 8, Bärenreiter-Metzler, Kassel etc. 2006, s. 1259–1263 aj.

27) Viz BIBA, Otto: *Antonín Dvořák im Wiener Musikleben seiner Zeit*, in: Colloquium „Dvořák, Janáček and their Time“, ed. Rudolf Pečman, Brno 1985, s. 51–55.

28) Viz tamtéž, s. 52 a Burghauser TK, s. 587.

29) Zhruba o dva roky dříve objednal u Dvořáka nový kvartet (*Es dur*, op. 51) primárius Florentinského kvarteta Jean Becker, viz ŠOUREK, op. cit. v pozn. 8, s. 50–51. Dílo, které se vyznačuje rysy typickými pro tzv. slovanské období Dvořákovy tvorby, slavilo od počátku své existence u publika i kritiky velké úspěchy.

30) Joseph Hellmesberger st. Dvořákov, Vídeň, 29. 9. 1881, ADKD 5, s. 327.

31) Dvořák Josepu Hellmesbergerovi st., Praha, 1. 10. 1881, ADKD 1, s. 261.

dopisech příteli Aloisu Göblovi. Poprvé počátkem října 1881³² a pak ještě zhruba o měsíc později, kdy uvedl i přesné datum premiéry: „Četl jsem, že Hellmesberger hraje můj nový kvartet, který ještě ani neznám, 15. prosince!“³³ Zároveň mu sdělil, že má už tři věty hotové a pracuje na finále.

S novou skladbou byl Dvořák spokojen, což dokládá jeho dopis nakladateli Fritzovi Simrockovi, napsaný pět dní před předpokládanou premiérou: „Ich glaube, es ist von meinen Kammermusikstücken das grösste und auch vollendetste.“³⁴ Současně zmiňuje, že Hellmesberger má kvartet reprízovat následující týden v Nice. Hodlá mu dílo věnovat, a tak by uvítal, kdyby mohlo vyjít tiskem co nejdříve. O čtyři dny později však skladatel Simrocka informoval, že premiéra byla kvůli požáru ve vídeňském Ringtheatru odložena³⁵ a že čeká na zprávy z Vídně. Žádné jiné písemné svědectví o dalším vývoji situace mezi skladatelem a houslistou kromě nově objeveného dopisu však není známé.³⁶

Domněnku, že za zrušením premiéry mohly být osobní důvody, vyslovil ve své studii již rakouský muzikolog Otto Biba: „War Hellmesberger von dem Werk enttäuscht? [...] Persönliche Gründe, [...] abgesehen von Fragen des Stils und der Qualität – für einen Künstler entscheidend sind.“³⁷ I když posunutí termínu premiéry bylo za těchto okolností objektivně zcela na místě, vídeňský koncertní a zejména divadelní život se až na výjimky ani po tragickém požáru nezastavil, snad jen poklesla návštěvnost.³⁸

V nově objeveném dopisu Krausemu skladatel vzpomíná, jak „in Wien, als es noch Manuscript war sagte mir Hellmesberger er halte es für ein schwaches Werk und könne es nicht spielen!“³⁹ Kdy, proč a za jakých okolností vyřkl Hellmesberger, jak tvrdí Dvořák, tento tvrdý verdikt nad *Smyčcovým kvartetem C dur*, op. 61, však můžeme pouze spekulovat. K publikování kvarteta zřejmě došlo, ostatně i na naléhání skladatele, před

20. dubnem 1882.⁴⁰ Od poloviny prosince 1881 do vydání kvarteta tiskem však nejsou žádné vzájemné kontakty Dvořáka s Hellmesbergerem ani skladatelova návštěva Vídně doloženy.⁴¹

Vývoj situace se do jisté míry odráží ve skladatelově korespondenci s Fritzem Simrockem, který vydání opusu 61 připravoval: „Das Quartett ist doch nicht Hellmesberger gewidmet?“, ptá se překvapeně Simrock Dvořáka v dopise z 26. 1. 1882.⁴² O čtyři dny později však skladatel ve své odpovědi trvá na dedikaci s odůvodněním, že to již Hellmesbergerovi oznámil.⁴³ Dokladem posledního Dvořákem odsouhlaseného zásahu je pak skladatelův dopis zaměstnanci Simrockovy firmy Balduinu Dörrfelovi z 4. 3. 1882.⁴⁴ Dvořákova perem psaná dedikace v záhlaví autografní partitury „Herrn Hofkapellmeister Josef Hellmesberger gewidmet Ant. Dvořák“ je přeškrtnuta tužkou a tisk vyšel bez dedikace.⁴⁵

Německý muzikolog Hartmut Schick, který se podrobně zabýval celou Dvořákovou kvartetní tvorbou,⁴⁶ vidí důvody Hellmesbergerova odklonu od Dvořákovy nového díla v jeho konzervativismu. Podle Schickova názoru houslista zřejmě upřednostňoval Dvořáka „slovanského“ (*Smyčcový kvartet Es dur*, op. 51, *Smyčcový sextet A dur*, op. 48) a ještě tak akceptoval „brahmsovského“ (*Klavírní trio f moll*, op. 65). S pojetím op. 61, tak odlišným od úspěšného kvartetu op. 51, později pojmenovaného „Slovanský“, se však nedokázal ztotožnit.⁴⁷ Jisté je, že se po roce 1882 provádění Dvořákových kvartetů ve Vídni ujalo nové komorní těleso, Rosé Quartett.⁴⁸

Premiéru již vydaného *Smyčcového kvartetu C dur*, op. 61 tedy realizovalo Joachimovo kvarteto v Berlíně 2. 11. 1882.⁴⁹ Podle skladatelova vyjádření v nově objeveném dopise Krausemu tehdy veškerá kritika kvartet zavrhl a odsoudila. Pokud však pozorně přečteme celou recenzi od pisatele G. C.,⁵⁰ která patrně náleží k nejdůležitějším, zjistíme, že i přes některé výhrady o zavržení a odsouzení díla jako takového přece jen hovořit nelze. Pisatel správně postřehl podstatu změny skladatelova stylu: „Es anstatt der volksthüm-

32) Dvořák Göblovi, Praha, 3.10. 1881, ADKD 1, s. 262.

33) Dvořák Göblovi, Praha, 5. 11. 1881, ADKD 1, s. 269. Zdroj informace o přesném datu premiéry se nepodařilo vypátrat. V Národních listech ani Neue freie Presse nebyla v kritickém období, tj. od října do začátku listopadu, nalezena žádná informace o chystané premiéře. Pouze v časopise Signale für die Musikalische Welt, XXXIX, November 1881, No 63 na s. 1013 je v zprávy z Vídně datované 23. 10. uvedena zmínka, že: „Von den neuen Werken bringt Hellmesberger ein Quartett von Dvořák“. Datum Dvořákovy dopisu odpovídá datu dokončení partitury. Na jejím definitivním znění pracoval od 25. 10. do 10. 11. 1881. Kompozici kvarteta předcházela ještě vznik *Kvartetní věty F dur*, kterou skladatel komponoval na Vysoké u Příbrami od 6. do 9. 10. téhož roku.

34) Dvořák Simrockovi, Praha, 10. 12. 1881, ADKD 1, s. 272–273. Bližší podrobnosti o plánovaném uvedení díla v Nice se nepodařilo zjistit.

35) Dvořák Simrockovi, Praha, 14. 12. 1881, ADKD 1, s. 274–275. Požár divadla na Schottenringu vypukl 8. 12. 1881 krátce před představením. Zahynulo při něm téměř 400 lidí, divadelní budova byla zcela zničena.

36) I nadále zůstává nevyjasněna informace zveřejněná v Musikalisches Wochenblatt, Leipzig, 11. 5. 1882, s. 233: „Beim Hellmesberger hörte man ein interessantes Manuscriptquartett von A. Dvořák“, viz Burghauser TK, s. 210 – v této době však byl již op. 61 vydán tiskem. Také Otto BIBA (op. cit. v pozn. 27, s. 52) naznačuje jistou možnost privátního provedení kvartetu.

37) BIBA, op. cit. v pozn. 27, s. 52–53.

38) Viz Neue freie Presse po 8. 11. 1881; rušení koncertů bylo relativně výjimečné, i když tisk zmiňuje velký pokles návštěvnosti, a to navzdory adventu.

39) Viz dopis Antonína Dvořáka Emilu Krausemu, poslední 4 řádky na s. 2 a první dva řádky s. 3.

40) Dvořák odeslal korekturu partitury Simrockovi 4. 3. 1882 – viz dopis Balduinu Dörrfelovi z téhož dne, ADKD 1, s. 293. Zpráva o vydání kvarteta vyšla 20. 4. v časopise Dalibor, roč. IV, 1882, č. 12, s. 96: „U Simrocka v Berlíně vyšlo právě [...] op. 61 v partituře, jednotlivých hlasech a čtyřručním výtahu.“ Krauseho zmínka o vydání kvarteta v květnu, obsažená v kritice, je zřejmě mylná.

41) Podle údajů obsažených v Burghauserově TK, s. 596, navštívil Dvořák po 10. 11. 1881, tj. po zkomponování kvartetu, Vídeň až koncem ledna 1883.

42) Simrock Dvořákově, Berlin, 26. 1. 1882, ADKD 5, s. 350.

43) Dvořák Simrockovi, Praha, 30. 1. 1882, ADKD 1, s. 285–286.

44) Dvořák Dörrfelovi, Praha, 4. 3. 1882, ADKD 1, s. 293.

45) Viz NM-ČMH-MAD, S 76/1576 – autografní partitura, NM-ČMH-MAD S 226/1004 (partitura, vydal N. Simrock, Berlin 1882, No 8280).

46) SCHICK, Hartmut: *Studien zu Dvořáks Streichquartetten*, Laaber-Verlag, Heidelberg 1990, 347 s.

47) Viz tamtéž, kapitola *Verfeinerung des Stils: F-Dur-Fragment und C-Dur-Quartett*, s. 236.

48) Viz BIBA, op. cit. v pozn. 27, s. 53. Zakladatelem kvarteta, které působilo až do roku 1938, byl rakouský houslista židovského původu Arnold Rosé (1863–1946).

49) Burghauser TK, s. 595.

50) Vossische Zeitung, No 518, 5. 11. 1882 – Erste Beilage, Die zweite Quartett-Soiré, G. C., všechny citace v tomto odstavci pocházejí z této kritiky. Komentář k dílu včetně výňatků z kritiky viz též DÖGE, Klaus: *Dvořák. Leben-Werke-Dokumente*, Schott Mainz-Piper München, 1991, s. 425–426.

lichen Frische und Naivität das Streben zum Bedeutenden, ja zum Sublimen verräth.“ A z tohoto pohledu mu byl „der frühere Dvořák mit seiner unverkünsteltem Natur lieber.“ Nový způsob připadal pisateli „zu gekünstelt und gezwungen“, místy (Adagio) dokonce beztvářý („gestaltlos“), a to i přes to, že téma 1. věty připomíná „bekanntes volksthümliches“ Händlův sbor *Seht er kommt* z oratoria *Judas Maccabaeus*. Pochopitelně vyzdvihl okamžiky, v nichž byly patrné oblíbené rysy Dvořákova stylu a jeho „empfindender Natur“.

Naproti tomu Emil Krause přijímá ve své obsáhlé recenzi⁵¹ Dvořákovo dílo nadšeně, zcela a bez výhrad, tedy v souladu s jeho očekáváním. „Das Werk kennzeichnet von Anfang bis zum Schluß den erfahrenen Componisten“, „durch innewohnende slavische Element gewinnt dieselbe noch an eigenartigem und dabei unwiderstehlich fesselndem Reiz.“ A dále: „Seiner Kunst thematischer Arbeit entlehnte Dvorak den classischen deutschen Tonmeistern und den besten der zeitgenössischen Componisten.“ Zmíněnou melodickou shodu na počátku 1. tématu považuje za záměrnou a velkou pozornost věnuje způsobu, jak s tématem a jeho částmi skladatel nakládá: „Ein geinvolles Motivspiel [...] ist sicher ein Meisterstück in jeder Beziehung.“⁵² Celkově vychází dílo podle pisatele ze známých estetických principů, které pozornému posluchači umožní bezproblémovou orientaci ve formálním průběhu i modulacích. Za nejkrásnější označuje takové protivěty, které se vyznačují vnitřními vztahy a vazbami. „Das Quartett Dvorak´s gewährte einen reinen Kunstgenuss,“ konstatuje Krause.

I přes nejednoznačnou reakci berlínského kritika na premiéru si však *Smyčcový kvartet C dur*, op. 61 našel rychle cestu na koncertní pódia v Německu i dalších evropských zemích.⁵³

Nedlouho po Dvořákově úmrtí byl opus 61 hodnocen jako dílo vyrovnávající se s dědictvím klasiků, v němž folklórní prvky ustupují do pozadí. Skladatel v něm „dostupuje [...] výše, jež od dob Beethovenových teprve jím a Brahmssem byla dosažena.“⁵⁴ Hlavní téma 1. věty „dýše dechem beethovenovského klasicismu.“⁵⁵ Trio scherza [rozplývá se] „téměř schubertovskou lahodou“ a teprve v poslední větě „nejvíce ještě prokmitá skladatelova příznačná rázovitost národnosti.“⁵⁶

Zdá se tedy, že hlavním problémem dobové recepce díla byl, a to jak v případě Josepha Hellmesbergera st., tak i berlínské kritiky, rozpor mezi očekáváním jednotlivých stran. Autor zřejmě předpokládal pozitivní přijetí novým způsobem koncipované skladby.

51) Hamburger Fremdenblatt, ročník 56, 1884, č. 268, 14. 11. 1884, 2. nestránkovaná příloha, s. 2. V tomto odstavci uvedené citace pocházejí z této kritiky. Její přepis viz s. 73–74.

52) Otakar Šourek zmiňuje v souvislosti se vznikem díla, že v něm Dvořák použil několik starších vlastních témat, viz předmluva ke kapesnímu vydání partitury kvartetu (SNKLHU, Praha 1955). Zmíněná melodická spřízněnost se slavným sborem z toho Händelova díla je však spíše náhodná. Konstatování německých kritiků vychází jistě ze znalosti Händelova oratoria, které bylo v Hamburku provedeno roku 1883 – viz SITTARD, Josef: *Musik- und Concertwesens in Hamburg*, Altona 1890, s. 302–303. Dvořák se s tímto díkem seznámil pravděpodobně v souvislosti se svými cestami do Anglie, které začaly v roce 1884. Zde zřejmě získal jeho klavírní výtah, který je dosud ve vlastnictví rodiny.

53) Ještě v témže roce byl hrán 14. 11. v Kolíně nad Rýnem a 6. 12. v Bonnu, viz Burghauser TK, s. 595 ad.

54) ŠOUREK, op. cit. v pozn. 8, s. 129.

55) ŠOUREK, op. cit. v pozn. 8, s. 130.

56) ŠOUREK, op. cit. v pozn. 8, s. 132.

Hellmesberger i recenzent G. C. naopak očekávali další dílo výrazně slovanského charakteru, který Dvořáka v německy mluvících zemích nedlouho předtím proslavil.

Dnes je Dvořákův *Smyčcový kvartet C dur*, op. 61 považován za jeden z vrcholů jeho kvartetní tvorby, otevírající zároveň novou etapu skladatelova kompozičního vývoje. Pro ni je charakteristické nejen opuštění folklórních prvků, ale i dynamizace sonátové formy, barvitější harmonie a celkové prohloubení hudebního obsahu.⁵⁷ Tyto rysy, které v době vzniku op. 61 nebyly vždy pozitivně hodnoceny a přijímány, však přinesly skladateli v krátké době další významné mezinárodní umělecké úspěchy a uznání.

Dosud neznámý dopis Antonína Dvořáka Emilu Krausemu dokládá, jak citlivě v té době již známý, žádaný, zralý a právem sebevědomý skladatel vnímal negativní odezvu či nepochopení svého záměru konkrétním interpretem či kritikou a jak hluboké stopy v něm podobné nezdary nebo zklamání zanechaly. Je i svědectvím toho, jak si cenil přístupu dnes pozapomenutého hamburského kritika, který zřejmě jeho hudbu dokázal poslouchat a přijímat bez jakýchkoliv ideových či jiných předsudků. Po zmapování kompletní dvořákovsky zaměřené kritické činnosti Emila Krauseho by se možná ukázalo, že Dvořák měl v Německu kromě dobře známého Louise Ehlerta ještě dalšího důležitého spojení.⁵⁸ Současně se tak otevírá cesta k detailnímu prozkoumání a zhodnocení významu Hamburku, který je z hlediska recepce Dvořákova díla nepochybně zajímavý.⁵⁹ V neposlední řadě tento objevný a sbírky Národního muzea – Českého muzea hudby obohacující dopis upozorňuje i na existenci bílých míst ve skladatelově životě a díle, která se mohou objevit, pokud se zaměříme na určitý konkrétní detail.

Předkládaný diplomatický přepis dopisu respektuje podobu skladatelova textu i jeho dynamický a místy velmi obtížně čitelný rukopis. Případné zásahy jsou uvedeny v hranatých závorkách (špatně čitelné slovo, nezřetelné místo, chybějící písmeno).⁶⁰ Dopis je psán perem, německy – kurentem, na třech stranách dvojlistu o rozměru 204 x 127 mm.

57) Viz SCHICK, op. cit. v pozn. 46, s. 235–261.

58) L. Ehlert (1825–1884), klavírista a kritik, Dvořákův významný příznivec a umělecký přítel, viz ŠOUREK, op. cit. v pozn. 8, s. 25.

59) LITZEL, Susanne: ... *dann reise ich zu Ihnen nach Hamburg*, in: Musikfest Hamburg ´91, Programmbuch Johannes Brahms / Antonín Dvořák, Hamburg, 1991, vyd. S. Litzel a F. Gottschalk, s. 46–48.

60) Za pomoc s přepisem děkuji Mileně Běličové, Janu Kahudovi a Milanu Pospíšilovi. Cenné rady a připomínky mi v průběhu práce přátelsky poskytl také David R. Beveridge.

‘Tausendmal Dank!’ (A Thousand Thanks): Antonín Dvořák to Emil Krause

JARMILA TAUEROVÁ

A previously unpublished letter of 19 November 1884 from Antonín Dvořák to the Hamburg music critic Emil Krause is discussed in broad contexts pertaining especially to the career of the addressee, other known contacts Dvořák had with him, and the circumstances under which the composer's *String Quartet in C major*, Op. 61 was written and performed. Krause's enthusiastic review of a performance of this work in Hamburg on 14 November 1884 is compared with responses to its premiere in Berlin on 2 November 1882.

Antonín Dvořák – Emil Krause – string quartet – Hamburg – Joseph Hellmesberger – Joachim Quartet – Berlin – concert life – music criticism

In 2008 the Czech Museum of Music, as part of the National Museum, purchased a previously-unknown letter written by Antonín Dvořák on 19 November 1884 in Berlin to Emil Krause in Hamburg.¹ This purchase, via the Hamburg antiquarian dealer Halkyone,² was made with financial support from the Ministry of Culture of the Czech Republic. According to information from the seller the letter comes from the possessions of the Hamburg composer Heinrich Sthamer (1885-1955), a pupil of the addressee.³

The musician and critic Emil Krause (30 July 1840 - 5 September 1916), mentioned only rarely in Czech-language Dvořák literature and apparently still not well known even in the musicological world of Germany, was connected throughout his life with his native Hamburg. After returning from studies at the conservatory in Leipzig, he worked in Hamburg as a piano teacher, theorist, and composer.⁴ Eventually he became a member

1) NM-ČMH-MAD, Acquisition No. 8/2008, Inventory No. 8668.

2) www.halkyone.de (accessed 21 July 2011)

3) HELZEL, Gerhard: 'Sthamer Heinrich' in *Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik*, Personenteil 15, Bärenreiter-Metzler, Kassel etc. 2006, pp. 1457-58.

4) For basic information see RIEMANN, Hugo: *Musik Lexikon*, Personenteil, B. Schott's Söhne, Mainz 1959, p. 961. Krause is also mentioned in DÖMLING, Wolfgang: 'Josef Bohuslav Foerster v Hamburku' (J.B.F. in Hamburg) in *Josef Bohuslav Foerster na prahu 21. století, sborník z Mezinárodního sympozia (J.B.F. on the Threshold of the 21st Century: Proceedings of the International Symposium)*, Prague 2010, pp. 35-36. Dömling's belief that the musician Emil Krause was also a senator is apparently erroneous – the senator was a younger man (1870-1943) of the same name.

Joachimovo kvarteto / Joachim Quartet

Fotografie / Photograph, ca. 1900

NM-ČMH F 1963

of the Philharmonische Gesellschaft, and from 1864 to 1907 he served as music critic for the newspaper *Hamburger Fremdenblatt*. As an undoubtedly important and influential figure in Hamburg musical life,⁵ he had the opportunity to follow and reflect on performances of Dvořák's works in Hamburg systematically from the very beginning.⁶ However, only a torso of the papers from Krause's estate, deposited in the Staats- und Universitätsbibliothek in Hamburg, is available for study today, and that torso contains no particular materials related to Dvořák.⁷

Krause's interest in Dvořák's music has so far been noted only by Otakar Šourek, who in his four-volume monograph on the composer's life and work quotes several excerpts from Krause's enthusiastic review of the Hamburg performance of the *Symphony in D minor*, Op. 70 on 20 November 1889 under the baton of Hans von Bülow: '[The symphony] is gorgeous [...] and was received with sensational enthusiasm that did not slacken in the least for the whole evening [...]. Dvořák has not yet written anything more beautiful in the impression made by its sound [than the end of of the second movement].'⁸

5) See DÖMLING, *op. cit.* (note 4), p. 36.

6) Dvořák's music sounded in Hamburg for the first time in January and February 1879 in the form of a selection from his *Slavonic Dances* for orchestra. See BURGHÄUSER, Jarmil: *Antonín Dvořák. Thematic Catalogue*, Bärenreiter Editio Supraphon, Prague 1996, p. 576 (hereinafter Burghäuser TC).

7) According to information from Dr. Jürgen Neubacher, head of the department of Historische Bestände, Referat Musikhandschriften und -drucke, after World War II the archive was taken to the Soviet Union. In 1991 a portion of the materials were returned, but that portion included only three archive boxes from Krause's estate. Reportedly no portrait or photograph of Krause has been preserved.

8) English translation from Šourek's Czech translation. ŠOUREK, Otakar: *Život a dílo Antonína Dvořáka (The Life and Work of Antonín Dvořák)*, Vol. 2, 1st ed., Prague 1917, p. 205.

Until now only two items of correspondence between Dvořák and Krause have been known. In the first of them, from 1887, Dvořák responded to a request from Krause that he send several works to be reviewed. He was surprised that Krause had not yet received his *Stabat mater*, published by the Simrock publishing house already in 1881: '[V]ielleicht haben Sie es schon, oder hat es Simrock nicht geschickt?'⁹ Referring to a previous letter of his, Dvořák then assured the critic that he would receive copies of two works of his published by Novello: the cantata *Svatební košile* (The Spectre's Bride) and the oratorio *Svatá Ludmila* (St. Ludmila), published 1885 and 1886 respectively.¹⁰ Krause's reply is missing. The second previously-known letter, dated 29 January 1903, was sent by Krause to the composer and refers to earlier contacts: 'Sie dürfen sich meiner aus früherer Zeit noch erinnern können.'¹¹ Krause asked Dvořák to send him the *Requiem* (published by Novello in 1891), about which he had read and heard a lot and which he wanted to review. In view of Dvořák's death on 1 May 1904 this may have been the last item in their correspondence; in any case we have no response from Dvořák.

Evidence of contacts between the two men and of Krause's positive attitude toward Dvořák's music is found primarily in the composer's correspondence with others. Dvořák's attention was drawn to Krause by the multi-talented musician Jan Ludevít Procházka early in 1880.¹² In a letter from Hamburg Procházka not only sent the composer Krause's address but directly suggested he should write to him: 'The critic Emil Krause is a charming man and is immensely interested in you; he would be glad to establish some kind of contact with you. Perhaps you could write him a few kind lines?'¹³ Procházka also referred to a review by Krause that he enclosed, of Dvořák's *String Quartet in E flat major*, Op. 51 which had been performed in Hamburg on 7 January.¹⁴ In his reply to Procházka of 15 January Dvořák thanked him for the review and, besides mentioning two more reviews he had received, wrote: 'Please convey to Mr. Krause my heartfelt thanks, and that I'll write to him as soon as possible.'¹⁵

9) Antonín Dvořák. *Korespondence a dokumenty* (A.D.: Correspondence and Documents, hereinafter *ADKD*), ed. Milan Kuna et al., Vols. 1–10, Editio Supraphon / Editio Bärenreiter, Prague 1987–2004. Dvořák to Krause, Prague, 18 April 1887, *ADKD* 2, p. 242 (original missing).

10) Ibid.: '[...] wird Ihnen von London aus, wie ich geschrieben habe, von dem Verleger Novello u. Ewer verabfolgt.'

11) Krause to Dvořák, Hamburg, 29 Jan. 1903, *ADKD* 8, p. 259 (NM-ČMH-MAD S 76/787).

12) The pedagogue, organizer, composer, and pianist J.L. Procházka (1837–88) – see www.ceskyhudebnislovník.cz (accessed 26 July 2011) – was favourably inclined toward Dvořák already before moving to Hamburg, which was his main place of residence for the remainder of his life and where he shared actively in performing several of Dvořák's chamber works. See VOJTĚŠKOVÁ, Jana: 'Jan Ludevít Procházka and His Contacts in the World of the Arts', *Musicalia*, Vol. 3 (2011), Nos. 1–2, pp. 102–120.

13) Procházka to Dvořák, Hamburg, 9 Jan. 1880, *ADKD* 5, pp. 220–25 (NM-ČMH-MAD S 76/612).

14) The enclosed clipping has not been preserved. Burghauser *TC*, p. 581.

15) Dvořák to Procházka, Prague, 15 Jan. 1880, *ADKD* 1, pp. 196–99, where the letter is printed according to the transcription in ŠOUREK, Otakar: *Antonín Dvořák přátelům doma* (Antonín Dvořák to Friends at Home), Prague-Brno 1941, p. 239. The original letter was acquired by the Czech Museum of Music as part of the Morawetz collection; see VOJTĚŠKOVÁ, *op. cit.* (note 12). The additional reviews, both favourable, were written by Ludwig Meinardus (*Hamburgischer Correspondent*) and August Ferdinand Riccius (*Hamburger Nachrichten*); Dvořák mentions having just received them in his letter, but they are not included in the preserved papers from his estate. An annotation to this letter in *ADKD* mistakenly says that the work of Dvořák performed in early January in Hamburg was his *String Quartet in A minor*, Op. 16.

Thus written contact between the composer and the critic may have begun already in 1880. Apparently the frequency of their correspondence fluctuated over the course of years depending on the frequency of performances of Dvořák's works in Hamburg¹⁶ and Krause's interest in reviewing various of his compositions.¹⁷ This is in any case evident from the second of the above-cited letters they exchanged. That they met in person is not documented but cannot be ruled out.¹⁸

Six years later Dvořák sent his publisher Fritz Simrock a now-missing 'Zettel' from Emil Krause and asked him to satisfy a wish Krause had expressed, apparently that he send him a review copy of some unspecified composition.¹⁹

A direct query about Krause is contained in a letter Dvořák wrote in New York to Josef Bohuslav Foerster²⁰ early in November 1894: 'And what about Mr. Krause? [...] He used to write [to me] fairly often, but I don't know whether he's still writing.'²¹ However, the composer probably received no reply until late February or even March in the following year. This reply was already the third letter Foerster wrote to Dvořák during this period. The two previous ones, of which especially the first may have contained the requested information about Krause, were lost, which was nothing unusual at the time.²²

Dvořák's recently-purchased letter of 19 November 1884 pertains to the *String Quartet in C major*, Op. 61. In it the composer thanks Krause for his favourable review of this work, performed in Hamburg on 12 November that year.²³ Krause's appreciation held extraordinarily great importance for Dvořák. The review, published two days after the concert,²⁴ evoked a strong emotional reaction in the composer, and bitter memories of events connected with this work some years earlier. These memories pertained both to what he perceived as negative reactions by critics to the work's premiere and to the rude rejection of it by the man who had asked him to compose it, Joseph Hellmesberger.

16) See Burghauser *TC*, pp. 582–759.

17) The torso of papers preserved from Krause's estate includes a lengthy manuscript list of his private music library (ca. 600 items). According to Jürgen Neubacher it has entries about prints of works by Dvořák, but I have not been able to determine either the particular titles or the total number of works.

18) Dvořák visited Hamburg for the first time in 1863 as a member of Karel Komzák's band. His second stay there was a brief sojourn en route to the USA in 1894, during which on 18 Oct. he visited J.B. Foerster. So far no documentation has been found of Dvořák's presence at the Hamburg performance of his opera *Šelma sedák* (The Cunning Peasant) on 3 January 1883; see Burghauser *TC*, p. 596.

19) Dvořák to Simrock, Prague, 1 Oct. 1886, *ADKD* 2, pp. 181–83; the work in question may have been the *Stabat mater* – see Dvořák to Krause, 18 April 1887, *ADKD* 2, p. 242.

20) J.B. Foerster resided in Hamburg from 1894 to 1903; see DÖMLING, *op. cit.* (note 4), p. 35.

21) Dvořák to Foerster, New York, 7 Nov. 1894, *ADKD* 3, pp. 311–13. Of course Dvořák had other acquaintances in Hamburg as well, whom he mentions or about whom he asks in this letter, including A. Merthke (conductor of the Cäcilienverein Orchester), Dr. Ferdinand Pfohl (from 1892 reporter for the *Hamburger Nachrichten*), and the organist Carl F. Ambrust.

22) Foerster to Dvořák, Hamburg, 18 Feb. 1895, *ADKD* 7, pp. 354–55. Dvořák's *String Quartet in F major*, Op. 96 had recently been performed in Hamburg and reviewed by Foerster.

23) Burghauser *TC*, p. 607; the performers are listed as having been Marwege, Schmall, Oberdörfler, and Klietz.

24) *Hamburger Fremdenblatt* Nr. 268, Jahrgang 58, 1884, 14 Nov. I thank Jürgen Neubacher for his kind help in determining the date of the review and sending me a copy thereof.

If the response by critics to the premiere, given by the quartet of Joseph Joachim²⁵ in Berlin on 2 November 1882, was a great disappointment for Dvořák, the falling out with Hellmesberger wounded him even more deeply.

The *String Quartet in C major*, Dvořák's eleventh work in this genre, was composed at the request of the important Austrian violinist and leader of his own quartet Joseph Hellmesberger, Sr. (1828-93).²⁶ This artist witnessed the successes of Dvořák's works as they began to be performed in Vienna starting in 1879.²⁷ In association with the positive Viennese reception of the *String Sextet in A major*, Op. 48, performed by Hellmesberger's quartet on 31 March 1881,²⁸ the violinist asked the composer, present at the performance, to write a new work specially for his ensemble.²⁹ Evidence of this request may be found in the only preserved letter from Hellmesberger to Dvořák, from 29 September 1881, in which the violinist refers to the composer's promise. In view of the need to specify his programming for the coming season, in which he wanted to present to the Viennese public 'ein neues Meisterwerk unseres hochverehrten Freundes Dvořák',³⁰ he urged the composer to send the work as soon as possible. Dvořák, who at the time was working intensively on the opera *Dimitrij* (Dmitry), was very pleased by Hellmesberger's interest in the new quartet. He assured him of his gratitude and said he would work on the piece 'mit aller Lust, mit allem meinen Können und Wissen'.³¹ In the morning he would devote himself to the opera, in the afternoon to the quartet. He estimated the time needed to compose the quartet as five to six weeks.

Dvořák also mentioned his work on the new composition for Hellmesberger in two letters to his friend Alois Göbl – first in early October³² and then a month later on 5 November, when he even gave the exact date of the expected premiere: 'I read that Hellmesberger is

25) Joseph Joachim (1831-1907) attracted attention already as a child prodigy. Later he became an important violinist, pedagogue, composer, and conductor. From 1869 he lived in Berlin and maintained friendly contacts with many musicians. He founded a quartet bearing his name, which counted among the most famous ensembles in Europe in the latter part of the nineteenth century. See e.g. BORCHARD, Beatrix: 'Joachim Joseph' in *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, Vol. 13, Macmillan Publishers Limited, London 2001, pp. 125-27; BORCHARD, Beatrix: 'Joachim Joseph' in *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*. Allgemeine Enzyklopädie der Musik, Personenteil 9, Bärenreiter-Metzler, Kassel etc. 2003, pp. 1061-66 and elsewhere. Dvořák dedicated to Joachim his *Concerto for Violin and Orchestra in A minor*, Op. 53. See Burghauser TC, p. 595.

26) Joseph Hellmesberger, Sr., pedagogue at the conservatory in Vienna, artistic director and conductor of the Gesellschaft der Musikfreunde. In 1849 he founded a quartet bearing his name, which he led until 1887. See e.g. EVIDOM, Richard: 'Hellmesberger Joseph' in *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, Vol. 11, Macmillan Publishers Limited, London 2000, p. 350; LINHARDT, Marion: 'Hellmesberger Familie', in *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*. Allgemeine Enzyklopädie der Musik, Personenteil 8, Bärenreiter-Metzler, Kassel etc. 2006, pp. 1259-63 and elsewhere.

27) See BIBA, Otto: 'Antonín Dvořák im Wiener Musikleben seiner Zeit', in *Colloquium 'Dvořák, Janáček und their Time'*, ed. Rudolf Pečman, Brno 1985, pp. 51-55.

28) Ibid., p. 52 and Burghauser TC, p. 587.

29) About two years earlier Dvořák had been asked to compose a new quartet (in E flat major, Op. 51) by the leader of the Florentine Quartet, Jean Becker; see ŠOUREK, *op. cit.* (note 8), pp. 50-51. This work, distinguished by traits typical of the 'Slavic' period of Dvořák's output, has been very popular with both audiences and critics from the beginning.

30) Joseph Hellmesberger, Sr. to Dvořák, Vienna, 29 Sept 1881, ADKD 5, p. 327.

31) Dvořák to Joseph Hellmesberger, Sr., Prague, 1 Oct. 1881, ADKD 1, p. 261.

32) Dvořák to Göbl, Prague, 3 Oct. 1881, ADKD 1, p. 262.

playing my new quartet, which I don't even know yet, on 15 December!³³ He also informed him that he had three movements finished and was working on the finale.

Dvořák was satisfied with his new work, as evidenced by his letter to the publisher Fritz Simrock written five days before the expected premiere: 'Ich glaube, es ist von meinen Kammermusikstücken das grösste und auch vollendetste.'³⁴ Here he mentioned that Hellmesberger was to repeat the quartet the following week in Nice. He intended to dedicate the work to him and so would be glad if it could be published as soon as possible. Four days later, however, he informed Simrock that the premiere had been postponed because of the fire in Vienna's Ringtheater³⁵ and that he was waiting for news from Vienna. Concerning the subsequent development of the situation between the composer and the violinist we have no source of information apart from the newly-discovered letter.³⁶

In his study 'Antonín Dvořák im Wiener Musikleben seiner Zeit', the Austrian musicologist Otta Biba suggested there may have been personal reasons behind the cancellation of the premiere: 'War Hellmesberger von dem Werk enttäuscht? [...] Persönliche Gründe, [...] abgesehen von Fragen des Stils und der Qualität – für einen Künstler entscheidend sind.'³⁷ Even if postponement of the premiere was fully justifiable objectively under the circumstances, with just a few exceptions Viennese concert and especially theatrical life did not come to a halt even after the tragic fire, through perhaps with a decline in attendance.³⁸

In his newly-discovered letter to Krause Dvořák recalled how 'in Wien, als es noch Manuscript war sagte mir Hellmesberger er halte es für ein schwaches Werk und könne es nicht spielen!'³⁹ As to why, when, and under what circumstances Hellmesberger pronounced such a harsh verdict on the *Quartet in C major* we can only speculate.

33) Dvořák to Göbl, Prague, 5 Nov. 1881, ADKD 1, p. 269. I have not been able to determine Dvořák's source for the precise date of the expected premiere. I find no information about it in either *Národní listy* or *Neue freie Presse* during the period in question, i.e. from October to early November. In the magazine *Signale für die Musikalische Welt*, XXXIX, November 1881, No. 63 on p. 1013 we find only the following, in a report from Vienna dated 23 Oct.: 'Von den neuen Werken bringt Hellmesberger ein Quartett von Dvořák.' The date of Dvořák's letter is the date when he completed the score, on whose definitive version he worked from 25 Oct. to 10 Nov. 1881. Before this he composed the *Quartet Movement in F major* from 6 to 9 Oct. in Vysoká near Příbram.

34) Dvořák to Simrock, Prague, 10 Dec. 1881, ADKD 1, pp. 272-73. I have not been able to find further information about the planned performance of the work in Nice.

35) Dvořák to Simrock, Prague, 14 Dec. 1881, ADKD 1, pp. 274-75. The fire in the theatre on the Schottenring broke out on 8 Dec. 1881 shortly before a planned performance. Almost four hundred persons perished, and the theatre building was completely destroyed.

36) The following notice published on 11 May 1882 in *Musikalisches Wochenblatt*, Leipzig, p. 233 remains unexplained: 'Beim Hellmesberger hörte man ein interessantes Manuscriptquartett von A. Dvořák.' (See Burghauser TC, p. 210.) At that time Op. 61 had already been published. Otto BIBA in *op. cit.* (note 27), p. 52 suggests the possibility of a private performance of the quartet.

37) BIBA, *op. cit.* (note 27), pp. 52-53.

38) See *Neue freie Presse* in the period after 8 Nov. 1881; cancellation of concerts was rather exceptional, although the press does mention a great decline in attendance despite Advent.

39) See Dvořák's letter to Krause, last four lines on p. 2 and first two lines on p. 3.

Apparently it was published, at the composer's urging, already by 20 April 1882.⁴⁰ For the period from mid-December 1881 until that time we know of no contacts between Dvořák and Hellmesberger, nor any visits by the composer to Vienna.⁴¹

To a certain extent the development of the situation is reflected in the composer's correspondence with Simrock during the time when the latter was preparing the quartet for publication: 'Das Quartett ist doch nicht Hellmesberger gewidmet?', asked the surprised publisher in a letter of 26 January 1882.⁴² But Dvořák confirmed the dedication in his answer four days later, explaining that he had already informed Hellmesberger about it.⁴³ The last change in the music approved by Dvořák is found in his letter of 4 March 1882 to Balduin Dörffel, an employee of the Simrock firm.⁴⁴ Dvořák's dedication written in the heading of the autograph score – 'Herrn Hofkapellmeister Josef Hellmesberger gewidmet Ant. Dvořák' – is crossed out in pencil, and the work was published without any dedication.⁴⁵

The German musicologist Hartmut Schick, in his book on Dvořák's entire output of string quartets,⁴⁶ sees the reasons for Hellmesberger's rejection of Dvořák's new work in his conservatism. In Schick's opinion the violinist apparently preferred the 'Slavic' Dvořák (of the *String Quartet in E flat major*, Op. 51 and *String Sextet in A major*, Op. 48), and still accepted a 'Brahmsian' work (the *Piano Trio in F minor*, Op. 65), but could not identify with the conception of Op. 61 which was so different from the successful quartet Op. 51, later nicknamed 'Slavic'.⁴⁷ What is certain is that after 1882 a new chamber ensemble, the 'Rosé Quartett', took over the role of performing Dvořák's quartets in Vienna.⁴⁸

The premiere of the now-published *String Quartet in C major*, Op. 61 was not given until 2 November 1882, by the Joachim Quartet in Berlin.⁴⁹ According to Dvořák's newly-discovered letter to Krause all reviews of the quartet on that occasion rejected and condemned it. However, if we read carefully the whole review by 'G. C.',⁵⁰ which was evidently one of the most important, we find that despite certain reservations we cannot really speak of

40) Dvořák sent the corrected proofs of the score to Simrock on 4 March 1882 – see his letter to Balduin Dörffel of that day, *ADKD* 1, p. 293. Announcement of publication of the quartet appeared on 20 April in the journal *Dalibor*, Vol. IV (1882), No. 12, p. 96: 'Simrock in Berlin has just published [...] Op. 61 in score, individual performing parts, and a four-hands arrangement.' Krause's mention in his review that the work was published in May is apparently erroneous.

41) After 10 Nov. 1881, i.e. after composing the quartet, Dvořák did not visit Vienna until late in January 1883. This according to information in Burghauser *TC*, p. 596.

42) Simrock to Dvořák, Berlin, 26 Jan. 1882, *ADKD* 5, p. 350.

43) Dvořák to Simrock, Prague, 30 Jan. 1882, *ADKD* 1, pp. 285-86.

44) Dvořák to Dörffel, Prague, 4 Mar. 1882, *ADKD* 1, p. 293.

45) See NM-ČMH-MAD S 76/1576 (the autograph score) and NM-ČMH-MAD S 226/1004 (the score as published by N. Simrock, Berlin 1882, No. 8280).

46) SCHICK, Hartmut: *Studien zu Dvořáks Streichquartetten*, Laaber-Verlag, Heidelberg 1990, 347 pp.

47) *Ibid.*, chapter 'Verfeinerung des Stils: F-Dur-Fragment und C-Dur-Quartett', p. 236.

48) See BIBA, *op. cit.* (note 27), p. 53. The founder of this quartet, which performed until 1938, was the Austrian violinist of Jewish origin Arnold Rosé (1863-1946).

49) Burghauser *TC*, p. 595.

50) *Vossische Zeitung*, No. 518, 5 Nov. 1882 – Erste Beilage, Die zweite Quartett-Soiré, G. C. All the quotations in the above paragraph come from this review. For commentary on the quartet including excerpts from the same review see also DÖGE, Klaus: *Dvořák. Leben-Werke-Dokumente*, Schott Mainz-Piper München, 1991, pp. 425-26.

rejection and condemnation of the work as such. The writer correctly noted the essence of the change in the composer's style: 'Es anstatt der volksthümlichen Frische und Naivität das Streben zum Bedeutenden, ja zum Sublimen verräth.' And from this standpoint, for him 'der frühere Dvořák mit seiner unverkünsteltem Natur [war] lieber.' The new manner seemed to him 'zu gekünstelt und gezwungen', and in places, e.g. in the Adagio, even formless ('gestaltlos'), despite the fact that the theme of the first movement reminded him of a 'bekanntes volksthümliches' chorus by Handel: 'See the Conqu'ring Hero Comes' from the oratorio *Judas Maccabaeus*. Naturally the critic highlighted the moments where the popular traits of Dvořák's style and his 'empfindender Natur' were evident.

By contrast, Emil Krause in his lengthy review⁵¹ accepted Dvořák's work enthusiastically, totally, and without reservations, thus in accord with the composer's expectations. 'Das Werk kennzeichnet von Anfang bis zum Schluß den erfahrenen Componisten'. [...] '[D]urch innewohnende slavische Element gewinnt dieselbe noch an eigenartigem und dabei unwiderstehlich fesselndem Reiz.' And: 'Seiner Kunst thematischer Arbeit entlehnte Dvorak den classischen deutschen Tonmeistern und den besten der zeitgenössischen Componisten.' He considered the above-mentioned melodic identity of the beginning of the first theme to the Handel tune to be intentional, and devoted great attention to the manner in which Dvořák treated the theme and its parts: 'Ein geinvolles Motivspiel [...] ist sicher ein Meisterstück in jeder Beziehung.'⁵² According to Krause, overall the work was based on well-known aesthetic principles which allowed the attentive listener to easily follow the unfolding of the form and the modulations. He considered the contrasting sections appearing in each part of the work, distinguished by inner relations and ties, to be of the most beautiful effect, and pronounced that 'Das Quartett Dvorak's gewährte einen reinen Kunstgenuss.'

Despite the mixed reactions by Berlin critics following the premiere, the quartet quickly found its way to concert stages in Germany and other countries of Europe.⁵³ Not long after Dvořák's death, this quartet was evaluated as a work that came to terms with the heritage of the classics, in which folkloric elements receded to the background and the composer 'rises [...] to a height that he and Brahms were the first to achieve since the time of Beethoven.'⁵⁴ The main theme of the first movement, it was written, 'breathes the breath of Beethovenian classicism,'⁵⁵ and the trio of the Scherzo overflows with 'almost

51) *Hamburger Fremdenblatt*, Vol. 56 (1884), No. 268, 14 Nov 1884, 2nd supplement, p. [2]. The quotations in this paragraph come from this review. (See transcription, pp. 73–74.)

52) Otakar Šourek, in describing the origin of the work, mentions only the use of several earlier themes by Dvořák himself; see his preface to the pocket score edition of the quartet, *Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění*, Prague 1955. The mentioned melodic relation to Handel's oratorio is probably accidental. The observation in the German reviews is surely based on knowledge of Handel's oratorio, which had been performed in Hamburg in 1883 – see SITTARD, Josef: *Musik- und Concertwesens in Hamburg*, Altona 1890, pp. 302-03. Dvořák probably did not become acquainted with this work before his trips to England, which began in 1884. It was probably there that he acquired its piano-vocal reduction, still in the possession of his family today.

53) Before the end of the same year (1882) it was played in Cologne (14 Nov.) and Bonn (6 Dec.); see Burghauser *TC*, pp. 595ff.

54) ŠOUREK, *op. cit.* (note 8), p. 129.

55) *Ibid.*, p. 130.

Schubertian deliciousness', while not until the last movement does 'the composer's characteristic national distinctiveness sparkle through.'⁵⁶

Thus it seems that the main problem in period reception of this work, both for Joseph Hellmesberger, Sr. and for the Berlin critics, was the contradiction between the expectations of the different parties. The composer clearly expected positive reception of a work conceived in a new way. On the contrary Hellmesberger and the reviewer 'C. G.' expected another work displaying the strikingly Slavic character that had recently made Dvořák famous in the German-speaking lands.

Today Dvořák's *String Quartet in C major*, Op. 61 is considered one of the pinnacles of his quartet output, and also as having opened a new stage in his compositional development. Characteristic of this new stage is not only a distancing from folkloric elements, but also dynamization of sonata form, more colourful harmony, and an overall deepening of musical content.⁵⁷ These traits, though not always evaluated and received positively at the time when Dvořák composed the work, brought him further international triumphs and recognition within a short time.

Dvořák's previously-unknown letter to Emil Krause shows how sensitively the composer, already well-known, in demand, mature, and rightly self-confident at this time, perceived negative responses or failure by a particular performer or critic to grasp his intent, and what a deep mark such failures and disappointments made on him. It also attests to his appreciation for the approach of this now-half-forgotten Hamburg critic, who apparently was able to listen to and accept his music without any prejudices, ideological or otherwise. Mapping of Krause's complete writings on Dvořák's music might show that Dvořák had another important ally in Germany besides the well-known Louis Ehlert.⁵⁸ At the same time, our investigation opens the way to detailed examination and evaluation of the importance of Hamburg, which is certainly interesting from the standpoint of reception of Dvořák's music.⁵⁹ Not least, this revealing letter, enriching the collections of the Czech Museum of Music, draws attention to blank spots in our knowledge of the composer's life and work that can appear if we focus on a particular detail.

The diplomatic transcription of the letter here presented respects the form of the composer's text as well as his dynamic and in places very poorly legible manuscript. All insertions are given in square brackets – a poorly-legible word, unclear passage, missing letter, etc.⁶⁰ The letter is written in ink in old German cursive lettering, on three pages of a double folio measuring 204 x 127 mm.

⁵⁶) Ibid., p. 132.

⁵⁷) See SCHICK, op. cit. (note 46), pp. 235-61.

⁵⁸) L. Ehlert (1825-84), pianist and critic, an important promoter and artistic friend of Dvořák; see ŠOUREK, op. cit. (note 8), p. 25.

⁵⁹) LITZEL, Susanne: '[...] dann reise ich zu Ihnen nach Hamburg', in *Musikfest Hamburg '91, Programmbuch Johannes Brahms / Antonín Dvořák*, ed. S. Litzel and F. Gottschalk, Hamburg 1991, pp. 46-48.

⁶⁰) For help with the transcription I thank Milena Běličová, Jan Kahuda, and Milan Pospíšil. David R. Beveridge also provided friendly advice and comments during the course of my work.

Quartett-Verein

I. (Mittwoch, 12. November)

Das diesjährige Concerttreiben ist ein ungemein reges, vornehmlich auf dem Gebiete der Kammermusik. Fast in jeder Woche beginnt ein neuer Cyclus von Soireen, wodurch die Zahl derselben eine recht große geworden ist. Zu den 5 Soireen der philharmonischen Gesellschaft und den 3 des Quartett-Vereins kommen 4 von Herrn Lewin, 2 von Fr. Marstrand, 2 der Herren Dannenberg und v. Holten, 2 den Herren Kopecky und 2 des Herrn G. Schubart, woraus sich die Zahl 20 ergibt. Dem Publicum wird durch diese vielen, speziell einer Kunstgattung gewidmeten Aufführungen reichlich Gelegenheit, das ganze Gebiet der Kammermusik aufs Neue an sich vorüberziehen zu lassen, denn jeder Künstler hat das Bestreben, sein Programm stets neu und abwechslungsreich zu gestalten, so daß die Doubletten wenig oder gar nicht vorkommen können. Der heutige, außerordentlich genueßreiche Concertabend war neben zwei classischen Werken von Beethoven und Mozart der Vorführung einer Novität gewidmet, die zu dem Wertvollsten gerechnet werden darf, was in jüngster Zeit geschrieben wurde.

Anton Dvorak's C-dur-Quartett ist wie die hier schon gehörten anderen Kammermusikwerke des Tonsetzers von größtem Interesse. Das Werk kennzeichnet von Anfang bis zum Schluß den erfahrenen Componisten, dem es vermöge seiner hoch dastehenden musikalischen Beanlagung verliehen ist, tonkünstlerische Gebilde zu schaffen, die, entfernt davon, an D. gewesenes zu erinnern, sich phantastisch frei ergeben. Durch das der Dvorak'schen Muse innewohnende slavische Element gewinnt dieselbe noch an eigenartigem und dabei unwiderstehlich fesselndem Reiz. In ihr erschienen die nationalen Volksweisen des böhmischen Landes in jeder nur denkbaren künstlerischen Tongestalt. Ist doch allen Tonsetzern, die mehr oder weniger vom Volksgesange ihren Ausgangspunkt genommen, durch diesen vermöge seiner Naturkraft ein reicher Schatz vielfacher Ausbeute zu Theil geworden. Dvorak ist eine musikalisch tief angelegte Natur, denn in seiner Musik findet sich nirgends, wohin man greifen will, ein unnobler Zug. Alles in ihr ist gehaltvoll und dabei vorwiegend bedeutend. Seine Kunst thematischer Arbeit entlehnte Dvorak den classischen deutschen Tonmeistern und den Besten der zeitgenössischen Componisten. Daß seine Werke heute bereits einen gewissen Grad der Allgemeinheit unter den Fachgenossen erreicht haben, ist das Verdienst von Johannes Brahms, der Dvorak, als noch wenig von demselben zur Kenntniß gekommen, der deutschen Musikwelt zuführte. Herr N. Simrock, der fast alle neuen Compositionen von Brahms edirt, hat sich der Werke des böhmischen Tonsetzers ebenfalls energisch angenommen; auch dies heute gehörte Quartett C-dur op. 61, das dritte der Streichquartette Dvorak's erschien im Simrock'schen Verlage und wurde im Mai 1882 publicirt.

Der erste Satz beginnt mit einem Thema, das absichtlich an Händel's „Seht er kommt mit Preis gekrönt“ aus „Judas Maccabäus“ anlehnt. Dieser leitende Gedanke, ein Theil des ersten Hauptthemas, wird in allen denkbaren Tonverschlingungen und Umgestaltungen nicht nur im ersten Satze, sondern auch in den übrigen zu wechselvollstem Ausdruck gebracht. Ein geistvolles Motivspiel, wie dieses, das bei allem Festhalten an dem Ausgangsthema niemals trocken und einförmig wird, weil es nie der Mache zur Liebe entstanden, ist sicher ein Meisterstück in jeder Beziehung. Dem aufmerksamen Hörer werden beim ersten Anhören keine Probleme auferlegt, er wird Alles, was der Tonsetzer sagt, verstehen können, da die musikalische Form der Sätze wie die modulatorische Sprache auf den bekannten ästhetischen Kunstprincipien beruht. Von schönster Wirkung sind die im jedem Theile des Werkes auftretenden Gegensätze und unter diesen bestehen wieder innere Beziehungen. Das zweite Thema im ersten Satz, erst in Es-dur und nach der Durchführung im A-dur, also beide mal in der kleinen Terz auf oder abwärts, ist wundervoll; ferner z. B. der Mittelsatz im Poco Adagio, das Trio im Allegro vivo u. s. w. Kurz vor Schluß des Werkes hält die erste Geige, man könnte sagen, einen Monolog, in dem der geistige Hinweis auf die ruhigen, zwischen den bewegten Theilen stehenden Stellen, also eine Art von Rückerinnerung gegeben wird. Eine weitere Beschreibung des Werkes ist hier nicht leider nicht geboten, man kann sich nur auf Fingerzeige beschränken, die den Hörer an den an ihm vorübergegangenen Kunstgenuß erinnern werden.

Das Quartett Dvorak's gewährte somit einen reinen Kunstgenuß und zwar in doppeltem Sinne; denn gleichen Schritt mit der Bedeutung des Werkes selbst dient dessen Interpretation durch die Herren Marwege, Oberdörfler, Schmah und Klietz. In erster Beziehung imponierte aufs Neue wieder die tadellose Reinheit der

Intonation, ein Quartettklang wie er nicht schöner gedacht werden kann und auch wohl selten oder kaum schöner vorkommen wird. Es ist ein mißliches Ding, eine Kunstleistung mit der andern vergleichen zu wollen; aber alle erfahrenen Musikkenner dürften darin übereinstimmen, daß unser Quartett-Verein heute auf der Höhe angelangen ist; denn neben den Aesthetik des Klanges, ist auch überall geistig das ideale Einvernehmen der vier Künstler auf den Grad der denkbarsten Vollkommenheit gekommen. Dies schöne Werk des in sich fertigen Zusammenspiels hat freilich jahrelange Mühen gekostet, um so schöner und nutzbringender für die Kunst ist aber auch dafür das Resultat.

Es bleibt der Kritik heute nur noch übrig, zu constatieren, daß Beethoven's sog. Harfen-Quartett, op. 74, Es-dur (1809) und Mozart's Quartett D-moll (1783), die übrigen Bestandtheile des vorzüglich gewählten Programms, einen gleich hohen Grad der

Werthschätzung wie das Quartett von Dvorak bei der gesammten Zuhörerschaft fanden. Beethoven's umfangreiches Quartett stand, in richtiger Erkenntniß seines ernsten Charakters, zu Anfang der Soiree, und war wohl das geeignetste Werk, auf die Novität des zeitgenössischen Tonsetzers vorzubereiten. Mozart, der in seiner Durchsichtigkeit dem Zuhörer auf halbem Wege in lieben Tongestalten entgegentritt, bildete somit einen vortrefflichen Schluß. Wenngleich auch die bis ins Detail vorzügliche Ausführungsart dieser beiden classischen Werke hier nicht einzeln besprochen werden kann, sei dennoch besonders auf den Vortrag des Adagio ma non troppo und das Finale bei Beethoven als diejenigen Leistungen hingewiesen, die den Höhepunkt sämtlicher Vorträge, welche das Concert brachte, bildeten. Die Herren Marwege, Oberdörfler, Schmahl und Klietz wurden nach jedem der Quartette, gerufen und durften sich rückhaltlos der Freude und künstlerischen Genugthuung hingeben, die ihre durchgeistete Reproduction bei allen Zuhörern hervorgerufen.

Emil Krause

Berlín, 19/11 84
Vážený pane,

byl jste opět tak laskav, že jste mi svým velmi ctěným perem napsal srdečnou a nadmíru přátelskou kritiku, za kteroužto laskavost si Vám dovoluji vzdát svůj dík.

Možná jste si všiml, že dopis je odeslán z Berlína, ale v Praze jsem už neměl tolik času, protože jsem byl narychlo povolán do Berlína, kde mám na I. mimořádném filharmonickém koncertě dirigovat svou předehru *Husitská* a klavírní koncert.

Váš názor na kvartet mě těší tím více, protože si myslím, že právě toto dílo patří k těm, které si takovou chválu zaslouží.

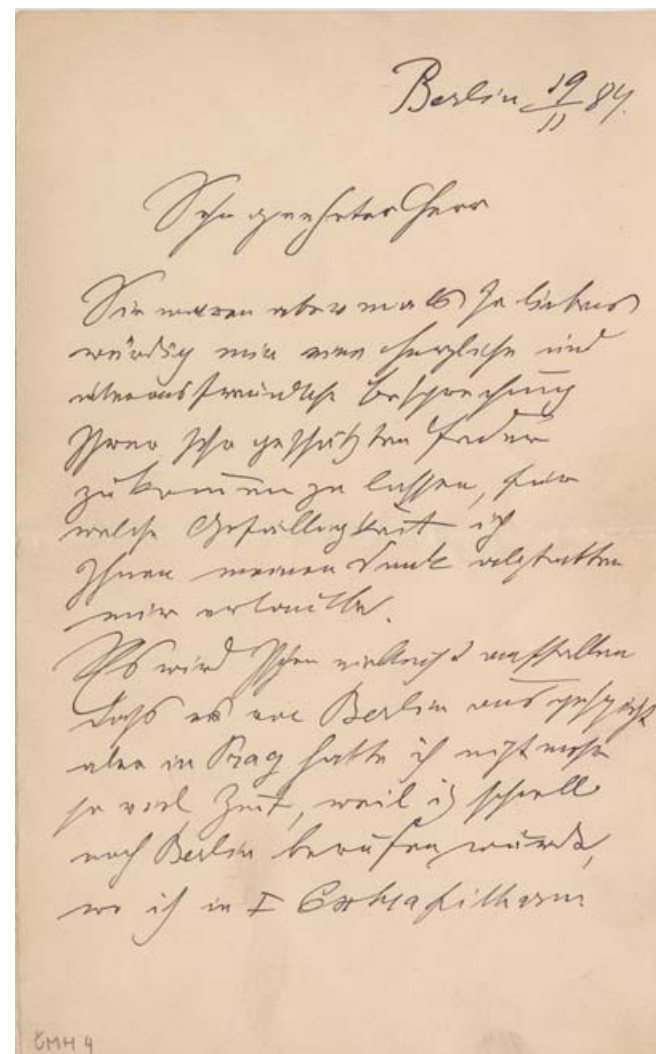
A přeče jak zásadně rozdílné názory jsem na něj musel vyslechnout: tak např. v Berlíně, kde ho hrál Joachim, ho veškerá kritika zavrhl a odsoudila, a ve Vídni, když bylo ještě v rukopise, mi řekl Hellmesberger, že ho považuje za slabé a nemůže ho hrát!

Tak vidíte, můj milý pane Krausi, takoví jsou dnes lidé!

Ale tím dvojnásob člověka potěší, když se opět najde někdo, kdo má opravdový hudební cit a správné porozumění a nepokrytě vyjádří svoji radost a dílo nového komponisty a umělce v pravém slova smyslu spravedlivě ohodnotí! A tento vzácný muž jste Vy, můj vážený pane, a proto Vám provolávám z plného srdce: tisíceré díky!

Uctivě Vás zdraví
Váš nejoddanější
Antonín Dvořák
Žitná 10. Praha.

(Překlad Jarmila Tauerová)

Berlin 19/11 84.

Sehr geehrter Herr
Sie waren abermals so liebens-
würdig mir eine herzliche und
überaus freundliche Besprechung
Ihrer sehr geschätzten Feder
zukommen zu lassen, für
welche Gefälligkeit ich
Ihnen meinen Dank abstatte
mir erlaube.
Es wird Ihnen vielleicht auffallen
daß es von Berlin aus geschickt
aber in Prag hatte ich nicht mehr
so viel Zeit, weil ich schnell
nach Berlin berufen wurde,
wo ich in I Extrafilharmon.

Concert mit meiner Ouverture
 Husitská und das Clavierconcert
 dirigieren soll.

Ihre Meinung über das Quartett
 freut mich um so mehr, da
 ich wirklich dieses Stück zu
 für dasjenige halte, welches
 dieses Lobes vielleicht nicht
 unwürdig ist.

Und doch wie grundverschiedene
 Meinungen über d[ies]s Werk habe
 ich hören müssen: so z. B. in
 Berlin wo es Joachim gespielt
 hat, wurde es von der gesamten
 Kritik abgelehnt und
 verurtheilt und in Wien
 als es noch Manuscript war
 sagte mir Hellmesberger
 er halte es für ein schwaches

EMH 4

Concert mit meine Ouverture
 Husitská und das Clavierconcert
 dirigieren soll.
 Ihre Meinung [?] über das Quartett
 freut mich um so mehr, da
 ich wirklich dieses Stück zu
 für dasjenige halte, welches
 dieses Lobes vielleicht nicht
 unwürdig ist.
 Und doch wie grundverschiedene
 Meinungen über d[ies]s Werk habe
 ich hören müssen: so z. B. in
 Berlin wo es Joachim gespielt
 hat, wurde es von der gesamten
 Kritik abgelehnt und
 verurtheilt und in Wien
 als es noch Manuscript war
 sagte mir Hellmesberger
 er halte es für ein schwaches

Werk, und könne es nicht
 spielen!

Ihre Meinung über das Quartett
 freut mich um so mehr, da
 ich wirklich dieses Stück zu
 für dasjenige halte, welches
 dieses Lobes vielleicht nicht
 unwürdig ist.

Und doch wie grundverschiedene
 Meinungen über d[ies]s Werk habe
 ich hören müssen: so z. B. in
 Berlin wo es Joachim gespielt
 hat, wurde es von der gesamten
 Kritik abgelehnt und
 verurtheilt und in Wien
 als es noch Manuscript war
 sagte mir Hellmesberger
 er halte es für ein schwaches

Antonín Dvořák
 Korngasse 10. Prag

Werk, und könne es nicht
 spielen!
 Sehen Sie mein lieber Herr
 Krause so sind die Menschen
 heutzu Tage!
 Aber wie doppelt muß es E einen
 freuen, wenn sich wieder
 Jemand findet, der wirkliche
 musikalische Empfindung und
 richtiges Verständniß besitzt,
 und unverhohlen seiner Freude
 darüber ausdrückt, und einem Werk
 eines neuen Comp: und Künstlers
 Gerechtigkeit im wahren Sinne
 des Wortes wiederfahren
 läßt! Und dieser seltener Mann
 sind Sie, mein geehrter Herr und
 darum rufe ich Ihnen aus vollem
 Herzen: tausendmal Dank!
 Es begrüßt Sie ehrfruchtswoll

Ihr ergebenster
 Antonín Dvořák
 Korngasse 10. Prag

Novinář a recenzent Otakar Šourek (První zpráva o připravovaném inventáři)

Otakar Šourek
Fotografie / Photograph, 1954
NM-ČMH-MAD, č. př. /
Acquisition No. 88/98

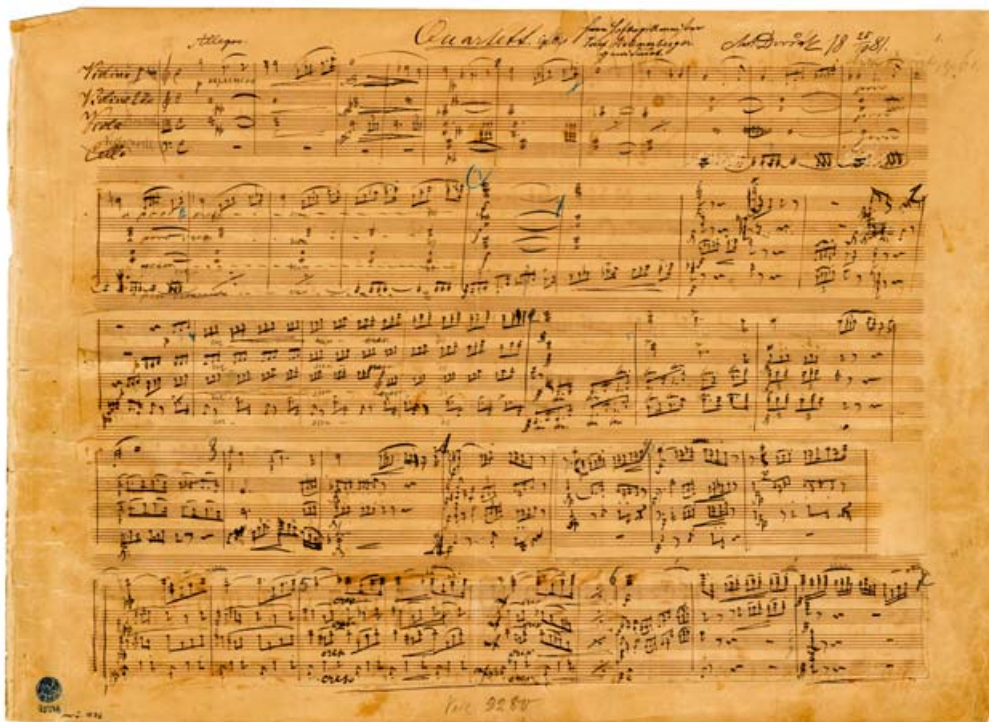
KATEŘINA NOVÁ

Ing. Otakar Šourek (1883–1956), hudební vědec, kritik a popularizátor, se do povědomí odborné i laické veřejnosti zapsal především jako přední znalec díla Antonína Dvořáka a autor četných publikací. Ač vzdělání nehudebního, byl osobností velmi erudovanou, s širokým všeobecným rozhledem. Jako vystudovaný technik zastával několik úřednických funkcí; lásku k hudbě, zděděnou po rodičích, však projevoval svými aktivitami v rozmanitých pěveckých sborech a hudebních organizacích.¹

Pozůstalost Otakara Šourka, která je tvořena korespondencí, fotografiemi, nototisky, Šourkovou knihovnou a dalšími tištěnými dokumenty, získalo Muzeum Antonína Dvořáka ve dvou vlnách jakožto součást rozsáhlé pozůstalosti Jarmila Burghausera. V roce 1998 byla část materiálů (mj. Šourkova korespondence, archivní materiály a novinové výstřížky) věnována muzeu MUDr. Jarmilou Hněvsovou. Další materiály ze Šourkovy pozůstalosti (především knihovna, která se po Šourkově smrti stala součástí knihovny Burghauserovy) byly muzeu odkázány Jarmilem Burghauserem v jeho závěti ze dne 17. 2. 1997 a do vlastnictví muzea přešly v roce 1999. Pozůstalosti obou osobností jsou deponovány v Památníku Antonína Dvořáka pod přírůstkovým číslem 88/98, resp. 1/99.

Významnou součástí těchto dokumentů a důležitým svědectvím doby jsou novinové výstřížky Šourkových recenzí, úvah a hudebních rozborů. Od dubna 2010 se autorka tohoto článku zabývá výstřížky v rámci inventarizace celé pozůstalosti Otakara Šourka s následným cílem vydání tištěného inventáře. V části spojené s Šourkovou kritickou činností bude připravovaný inventář obsahovat informace o názvu a podnázvu článku, název rubriky, lokaci a dataci vydání, stručný regest a samozřejmě inventární a přírůstkové číslo. Články jsou nyní evidovány v programu Microsoft Office Excel 2007, který je

1) ŠTĚDRŇ, Bohumír: *Otakar Šourek*, in: Československý hudební slovník osob a institucí, sv. 2., Státní hudební vydavatelství, Praha 1965, s. 714–715.

**Antonín Dvořák: Smyčcový kvartet C dur, op. 61
/ String Quartet in C major, Op. 61**
Autograf / Autograph, 1881
NM-ČMH-MAD S 76/1576

**Portrét Otakara Šourka od Zdeňky
Burghauserové / Portrait of Otakar Šourek
by Zdeňka Burghauserová**
Kolorovaná kresba tužkou /
Coloured pencil drawing
NM-ČMH-MAD, č. př. / Acquisition No. 340/57,
inv. č. 11 / Inventory No. 11